

YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULUNDAKİ ÖĞRENCİLERİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ÇATIŞMA ÇÖZME DAVRANIŞLARINI YORDAMA GÜCÜ*

*Abdullah SÜRÜCÜ***

Tuba CEYLAN

ÖZET

Bu araştırmanın amacı YİBO öğrencilerinin kişilik özelliklerinin çatışma çözme davranışlarını ne düzeyde yordadığını incelemektir. Evren, Karaman ili yatılı ilköğretim bölge okulları 2. kademe öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem ise evrenden tesadüfi oranlı küme örnekleme yoluyla seçilen 325 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler, Özgüven (1976) tarafından geliştirilen “Hacettepe Kişilik Envanteri” ve Koruklu (1998) tarafından geliştirilen “Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği” ile toplanmıştır. YİBO öğrencilerinin genel uyum özelliklerinin, çatışma çözmede problem çözme ve saldırganlık davranışlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Genel uyum özellikleri, problem çözme davranışının yüzde beşlik kısmını açıklarken, saldırganlık davranışının yüzde on üçlük kısmını açıklamaktadır. Problem çözme davranışı üzerinde aile ilişkileri, saldırganlık davranışı üzerinde de antisosyal eğilimlerin en fazla etkiye sahip olan değişkenler olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: YİBO, Çatışma çözme, Kişilik özellikleri.

THE STRENGTH OF REGIONAL BOARDING PRIMARY SCHOOL STUDENTS' PERSONALITY TRAITS' PROCEDURING OF CONFLICT RESOLUTION BEHAVIORS

ABSTRACT

The purpose of this research is examining what level students of YİBO's personality traits procedure conflict resolution behaviors. Population is consisting of students in secondary stages who are receiving education in regional boarding primary schools in Karaman province. Sample is composed of 325 students who are selected by randomly proportional group. Datums are collected by “Hacettepe Personality Inventory” that was improved by Özgüven in 1976 and “Conflict Resolution Behavior Identification Scala” that was improved by Koruklu in 1998. YİBO students' general compliance properties are

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. NEÜ Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma El-mek: asurucu@konya.edu.tr

established as a significant predictor of problem solving and aggressive behaviors in conflict resolution. General compliance properties explains five percent of problem solving behaviors and thirteen percent of aggressive behaviors. On solving problem behavior, the most effective changeable is family relationship and on aggressive behavior the most effective changeable is antisocial inclinations.

Key Words: YIBO, Conflict resolution, Personality traits

Giriş

İnsan var olduğundan bu yana farklı bireylerle iletişim kuran sosyal bir varlık olmuştur. Bu iletişim süreci var oldukça da insanlar farklı nedenlerden dolayı birbirleriyle çatışmaya girmişlerdir. Biz insanlar birey olarak kendi kendimizle bile zaman zaman çatışırken, duygu, düşünce ve davranışları tamamen farklı olan diğer insanlarla çatışmalarımız olağandır aslında. Çatışmalar hayatımızda genel anlamda olumsuz olarak değerlendirilse de bizleri geliştirici ve eğitici yönleri mevcuttur.

Yavuzer (2003) çatışmayı, insan ilişkilerinde bireylerin karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarına müdahale etmesi durumunda ya da değerleri uyuşmadığı zaman ortaya çıkan uyuşmazlık, zıtlık, kavga ve sürtüşme olarak ifade etmektedir. Taştan (2004)'da isteklerdeki, inançlardaki, değerlerdeki ya da gereksinimlerdeki farklılıklar nedeni ile iki ya da daha fazla kişi arasında anlaşmazlık çıkması ya da gerginlik yaşanması durumu olarak tanımlamaktadır.

Schrumpf, Crawford ve Bodine (2007)'e göre çatışmalar birbiri ile çelişen gereksinimler, dürtüler ve/veya isteklerden kaynaklanır. Çatışmalar yaşamın doğal bir parçasıdır ve doğru yönetildiğinde kişisel büyüme ve sosyal değişimi sağlamaktadır.

Çatışma çözme ise tarafların başarılı bir sonuç elde edilinceye dek aynı fikirde olmadıkları, konu ya da durum üzerinde çalışması süreci olarak tanımlanmaktadır. Önceleri kişiler arası çatışmalar yıkıcı olarak ele alınırken daha sonra bu duruma olumlu bir bakış açısı oluşmuştur. Çünkü çatışmalar, bağlılığı artırma, taraflar arasında güç dengesini sürdürme, probleme yaratıcı çözüm yolu bulma gibi bazı olanaklar sağlar. Bu yanı ile çatışmalar, geliştirici olarak da ele alınmaya başlamıştır (Korkut, 2007).

Okullar farklı nitelikteki kültürel özgeçmişleri olan, farklı biyolojik, zihinsel ve duygusal gelişmişlik düzeylerinde bulunan, farklı düzeylerde algılama, kavrama ve anlama becerileri olan ve farklı değer, gereksinim, inanç, tutum, seçim ve kişilik özelliklerine sahip kimi zaman yüzlerce kimi zamanda binlerce öğrencinin aynı mekanı ve zamanı birlikte paylaştıkları yerlerdir. Dolayısıyla bu kadar farklı özelliğe sahip bireylerin farklı istemlerinin ve gereksinimlerinin aynı anda ve aynı ortamda her zaman aynı ölçüde tatmin edilmesi oldukça güç olduğu için kişiler arası çatışmalar ve anlaşmazlıklar okul ve sınıf ortamının doğal ve kaçınılmaz bir parçasıdır (Türnüklü, 2006).

Günümüzde ülkemiz gerek fiziki gerek ekonomik gerekse nüfus bakımından değerlendirildiğinde kırsal yerleşim bölgeleri olan kasaba, köy ve mezralara götürülemeyen eğitim öğretim bu bölgelerdeki öğrencilerin yatılı okullara getirilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Yatılı ilköğretim bölge okulu, nüfusu az, dağınık, okulu bulunmayan yerleşim yerlerindeki zorunlu öğrenim çağındaki öğrencilerin parasız yatılı, bu okulun bulunduğu çevresindeki öğrencilerin gündüzlü olarak eğitim-öğretim gördükleri ilköğretim okuludur (M.E.B., 2003). Bu okullarda öğrencilerin hem okulda hem de pansiyonlarda birlikte kalması sebebiyle normal öğretim veren

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

okullardan farklı olarak öğrencilerin ortak geçirilen zamanları artmaktadır. Ayrıca okul zamanının da bile kaçınılmaz olan çatışma ve anlaşmazlıklar pansiyon ortamlarına da taşınabilmektedir.

Çatışmalar, her ne kadar bireysel düzeyden örgütsel düzeye kadar farklı seviyelerde meydana gelse de, bu sürecin odağında bireyin, başka bir ifadeyle, insanın yer aldığı görülmektedir. Bir insanı diğer insanlardan farklılaştıran en önemli faktörlerin başında ise kişilik özellikleri gelmektedir. Kişilik özellikleri; nasıl stres, liderlik, iletişim gibi değişik süreçlere etki ediyorsa, çatışma sürecine etki etmesi de beklenebilir (Erkuş & Tabak, 2009).

Kişilik bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, konuşma tarzının, dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren bir terimdir. Bununla beraber, kişiliğin kendine özgü ve ahenkli bir bütün olması da önemli bir husustur. Öyle ki, bir insana ilişkin her nitelik, o insanı anlamada bize ipucu verir. Onun belleği; dış görünüşü, direnme süreci, sesi ve konuşma tarzı, tepki hızı; insanlara, tabiata ya da makinelere karşı ilgi duyması, sporculuğu vb. özellikleri, hepsi o insanın kişiliğini betimlemede önemlidir (Baymur, 1972).

Burger (2006) kişiliği, bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamada öncelikle tutarlı davranış kalıplarından bahsetmektedir. Burada önemli olan kişiliğin tutarlılığıdır. İkinci olarak ise kişilik içi süreçleri ele almaktadır. Kişilerarası süreçten farklı olarak, kişilik içi süreçler nasıl davranacağımızı ve hissedeceğimizi etkileyen ve içimizde gelişen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçleri kapsar. Dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta da, bu tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçlerin bireyden kaynaklanıyor olmasıdır.

Kişilik özellikleri zaman içinde toplumsal ve ruhsal açılardan çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Özgüven (1992)'de bu sınıflandırmalardan ve birçok davranış bilimcinin davranışı etkileyen bazı temel kişilik özelliklerinden hareketle kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler, psikotik belirtiler, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar, antisosyal eğilimleri kişilik özellikleri olarak tanımlamıştır. Bu özellikler;

Kendini gerçekleştirme: Kuzgun (1972), sağlıklı insanın, benliğini toplumsal otorite içinde eriten, yok eden, topluma pasif uyum gösteren insandan farklı olarak, kendi öz duygu ve ihtiyaçlarını doğrultusunda hareket eden, sahip olduğu gizil güçleri gerçekleştirmeye çalışan, fakat bunu yaparken toplumla ciddi olarak çatışma haline düşmeyen insan olduğunu ve kişinin bu davranışlarını yöneten güdünün gelişme, kendini gerçekleştirme güdüsü olduğunu ifade eder.

Duygusal kararlılık: Duygusal kararlılık, bireyin duygusal yönden kararlı oluşunu belirtir. Duygusal kararlılığı yüksek olan bireyler, genellikle kendine güvenen, az üzülen, alıngan olmama özellikleri gösteren kişilerdir. Çoğu kez sakin ve huzurlu bireyler izlenimi verirler. Başkalarından pek az tavsiye isterler. Kendi kararlarını kendileri verme eğilimindedirler. Ortaya çıkan yeni ve yabancı durumlardan çekinmezler. Acil durumlarda etkili davranışlar gösterirler. Duygusal kararlılığı düşük olan kişiler, genellikle gergin ve kaygılı olurlar. Sıkıntılı durumlarda gözyaşlarını tutamazlar. Karşılaştıkları yeni durumlarda ise ya korkak ve çekingen, ya da aşırı düzeyde atak ve kavgacı olabilirler (Özgüven, 1992).

Nevrotik eğilimler: Nevrotik kişiler, mutsuz, kaygılı, çevresiyle ilişkilerinde etkisiz ve suçluluk duyguları içinde yaşayan biridir. Tehlikeler karşı aşırı duyarlıdır. Çok sayıda durumun tehlikeli olarak değerlendirilmesi algı daralmasına yol açar. Bunun sonucu, organizmaya ulaşan bilgiler kısıtlanır ve benlik ile gerçeklik arasında bir uyumsuzluk oluşur. Bir yandan durumundan yakınırken öte yandan durumun kendisinden kaynaklandığını göremez. Nevrotik insan için sürekli olarak kendi duyguları, kendi umutları ve kendi sorunlarıyla ilgilidir. Kimi yoğun çaresizlik duyguları içinde düşman gördüğü dış dünyaya karşı kendisini korumak amacıyla saldırgan davranışlar geliştirir. İlişkilerinde bencil ve tutarsızdır (Geçtan, 2002).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Psikotik belirtiler: Psikotik belirti gösteren kişiler, gerçeklere yetersiz tepki gösterir. Yaşadıkları kaygıya tepkileri iç dünyalarına kapanma şeklindedir. Düşünceleri karışık ve gerçekten önemli derecede uzaktır. Kendilerine gerçeklerden kopuk bir dünya inşa ederler. Herhangi bir duygusal temele dayanmayan yaşantılar ve temeli gerçek olmayan düşüncelere kapılırlar (Morgan, 1998).

Aile ilişkileri: Bireyin ailesi ile olan ilişkilerini yansıtır. Aile ilişkileri yüksek olan kişinin, anne babası ve kardeşleri ile dostça ve sağlıklı ilişkiler içinde olduğu ailesini sevdiği, ailesi tarafından sevildiği ifade edilir. Bu tür bireyler, aile üyelerini normal ölçüler içinde kendilerinden isteklerde bulunan, ancak belli düzeyde bağımsız olma hakkını onlara tanıyan kişiler olarak görürler. Zamanlarının çoğunu aileleriyle evde geçirirler ve birlikte etkinlik gösterirler (Özgülven, 1992).

Sosyal ilişkiler: Bireyin diğer insanlarla olan ilişkilerinin niteliğini belirtir. Sosyal ilişkileri iyi olan bireylerin, sosyal olgunluk yönünden uyumlu ve sosyal becerileri yüksek düzeyde olduğu anlamına gelir. Bu kişiler arkadaşları ve diğer yetişkin gurupları içinde mutlu ve rahat bir görünüm verirler. Konuşmaktan hoşlanırlar ve başkalarının söylediklerine ilgi gösterirler. Başkalarını sever ve başkaları tarafından sevilirler. Topluluk içinde esnek bir tutum benimserler, kabul gören davranışlar sergilerler. Kendilerini sosyal durumlarda uygun şekilde idare etmesini bilirler (Özgülven, 1992).

Sosyal normlar: Toplum davranış düzenliliğini sağlamak için normlar geliştirir ve bunları erken çocukluk çağlarından başlayarak bütün bireylere ortaklaşa aşılar. Böylece insanların ortak davranışlarının çoğu, erken yaşlarda başlayan ve yaşamları boyunca devam eden ortak öğrenme sonucunda oluşur. Bu süreçte, kişinin tutum veya davranışı bir başkasının/başkalarının varlığıyla etkilenmektedir. Fakat davranış soyut olarak kendi başına değil, bireyin başkaları tarafından etkilenmesi sonucunda ortaya çıkmakta ve sosyal etkileşim söz konusu olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2006).

Antisosyal eğilimler: Toplumsal kurallara ters düşen, suç sayılan davranışları gösterme eğilimidir. Bu kişiler çocukluk çağında da yalancılık, hırsızlık, evden kaçma, kavgacılık davranışları göstermişlerdir. Gördükleri cezalardan, olumsuz deneyimlerden ders almazlar. Sürekli bencillik ve sorumsuzluk davranışlarını gösterirler. Üstbenlikleri gelişmemiş gibidir, genellikle suçluluk duymazlar. Dıştan gelen engel ve yargılara aldırılmazlar; kişisel doyum her şeyin üstündedir. İnsan ilişkilerinde, girişken, canlı, ilgili ve bilgili gibi görünebilirler fakat bencil ve sorumsuz davranışları yüzünden ilişkiler kısa sürede kopar (Öztürk & Uluşahin, 2008).

Kişiliğin oluşumunda başta kalıtım olmak üzere, sosyal çevre, aile, coğrafi ve fiziksel şartlar gibi birçok faktör etkili olabilmektedir. Görüldüğü üzere kişilik, bireyi diğer bireylerden farklılaştıran özellikler bütünü olarak insanın bütün yaşantısına etki etmektedir. Bireylerin aynı olaylar karşısında farklı algılamalar veya çözümler geliştirmesinin temel sebeplerinden birisinin de sahip olduğu kişilik özellikleri olduğu söylenebilir. Bu nedenle yaşanan çatışmalara gösterilen tepki ve geliştirilen çözüm stratejileri kişisellik gösterebilmekte ve farklılaşmaktadır (Erkuş & Tabak, 2009).

Bu açıklamalara dayanarak günlük hayatta yaşanan çatışmalara getirilen olumlu ya da olumsuz çözümler kişilerin sahip oldukları, onları farklı kılan ve diğer kişilerden ayıran kişilik özelliklerine göre değişebileceği düşünülebilir. Bu nedenle bu araştırmada, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) öğrencilerinin çatışma çözme davranışlarının Hacettepe Kişilik Envanteri “genel uyum” puanları tarafından yordanıp yordanmadığının analizi amaçlanmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma genel tarama modellerinden karşılaştırma yoluyla yapılan ilişkisel tarama modelindedir. İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2003).

Bu çalışmada da YİBO öğrencilerinin çatışma çözme davranışlarının Hacettepe Kişilik Envanteri “genel uyum” puanları tarafından ne düzeyde yordandığı analiz edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Karaman ili yatılı ilköğretim bölge okulları 2. kademe öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma evreninin tamamına ulaşılabilirdi için çalışma evreni de 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Karaman ilinde bulunan 4 yatılı ilköğretim bölge okuluna devam eden 2. kademe öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın örnekleme ise çalışma evreninden tesadüfî oranlı küme örnekleme yoluyla seçilmiş 155’i erkek ve 170’i kız olmak üzere toplam 325 öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, öğrencilerin kişilik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla Özgüven (1976) tarafından geliştirilen “Hacettepe Kişilik Envanteri”, çatışma çözme davranışlarını ölçmek amacıyla Koruklu (1998) tarafından geliştirilen “Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği (ÇÇDBÖ)” kullanılmıştır.

Asıl amacı normalden sapmış ya da sapma eğilimi gösteren kişileri normal sınırlar içinde olan bireylerden ayırt edebilmek olan Hacettepe Kişilik Envanterinin geçerlilik çalışmaları çeşitli yöntemlerle yapılmış ve ortalamalar arasındaki farklar tüm puanlar için pek çoğunda 0.01’in ötesinde manidar bulunmuştur. Hacettepe Kişilik Envanteri toplam ve alt ölçeklerinin klinik vakaları normal bireylerden ayırabildiği anlaşılmıştır (Özgüven, 1992).

Hacettepe Kişilik Envanteri üzerinde, Özgüven (1976-82) tarafından, çeşitli gruplar üzerinde envanterin aralıklı tekrar yöntemi ile yapılan güvenilirlik çalışmalarının genel sonuçları olarak, alt ölçeklere ilişkin güvenilirlik katsayıları “Sosyal Normlar” alt ölçeğinde en düşük, 0.58 ve “Genel Uyum” puanında en yüksek, 0.92 olmak üzere, ortalama güvenilirlik 0.82 olarak bulunmuştur.

Koruklu (1998) tarafından 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme davranışlarını ölçmek üzere geliştirilen ÇÇDBÖ’nin geçerlik çalışmalarında kapsam ve yapı geçerliliğine bakılmıştır. Kapsam geçerliliği için Ankara Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü’nün Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanında çalışan uzmanlardan görüş alınmıştır. Yapı geçerliliğine faktör analizi yapılarak bakılmıştır. Yapılan işlemler sonucunda ÇÇDBÖ maddelerine Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis), Varimax rotasyonu ile birlikte uygulanmıştır.

Güvenirlik çalışması ise test-tekrar test tekniği ile değerlendirilmiştir. 6., 7. ve 8. sınıfta öğrenim gören 100 öğrenciye ölçek uygulanmış ve ortalama 10 gün sonra uygulama tekrarlanmıştır. Saldırganlık alt boyutunun korelasyon katsayıları 0.64 ve problem çözme alt boyutunun ise 0.66 olduğu görülmüştür. Alt boyutların güvenilirlik katsayıları, istatistiksel olarak $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

ÇÇDBÖ'nin iç tutarlılığına Cronbach-Alpha ile bakılmıştır. Cronbach-Alpha katsayıları saldırganlık alt boyutunda 0.85 ve problem çözme alt boyutunda 0.83 bulunarak ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğu görülmüştür.

Verilerin Analizi

Veriler değerlendirilmeden önce, araştırmaya katılan her bir öğrenciye ait uygulama tek tek incelenmiştir. Dört yatılı ilköğretim bölge okulundan örneklem grubuna alınan toplam 410 öğrenciye uygulama yapılmıştır. Bu uygulamalardan 21 tanesi hatalı ve eksik işaretlemelerden dolayı, 64 tanesi de Hacettepe Kişilik Envanteri geçerlilik puanı kontrolü ile geçersiz kabul edilmiş ve değerlendirmeye alınmamıştır. Bunun sonucunda uygulamaları değerlendirilen 170 kız, 155 erkek olmak üzere toplam 325 öğrenci örneklem grubunu oluşturmaktadır.

Verilerin çözümlenmesi aşamasında veriler ilk olarak uygulama ortamından excell dosyasına taşınmış ve burada ölçeklerin puanlaması yapılmıştır. İstatistiksel çözümleme için SPSS 15.0 for Windows Evaluation versiyonu kullanılmıştır.

YİBO öğrencilerinin kişilik özelliklerinin çatışma çözme davranışlarını ne ölçüde yordadığının tespiti “regresyon” analizi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin istatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

YİBO öğrencilerinin çatışma çözüme “problem çözme” davranışlarının Hacettepe Kişilik Envanteri “genel uyum” puanları tarafından yordanıp yordanmadığını tespit etmek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır ve elde edilen bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Genel Uyum Özelliklerinin Çatışma Çözmede Problem Çözme Davranışına Etkisine İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	Standart				
	B	Hata B	β	t	p
Sabit	43.48	3.38	-	12.83	0.000
Kendini Gerçekleştirme	0.39	0.25	0.11	1.56	0.118
Duygusal Kararlılık	0.41	0.21	0.14	1.91	0.057
Nevrotik Eğilimler	-0.24	0.21	-0.09	-1.13	0.257
Psikotik Belirtiler	-0.02	0.21	0.00	-0.09	0.921
Aile İlişkileri	-0.62	0.22	-0.18	-2.71	0.007*
Sosyal İlişkiler	0.28	0.23	0.07	1.23	0.218
Sosyal Normlar	0.02	0.25	0.00	0.08	0.931
Antisosyal Eğilimler	-0.00	0.23	-0.00	-0.01	0.991

R=0.228, R²=0.052
F (8, 316)=2.17, p=0.029*

* $p<0.05$

Tablo 1 incelendiğinde genel uyum özellikleri (kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevroitik eğilimler, psikotik belirtiler, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler) çatışma çözüme problem çözme davranışının anlamlı bir yordayıcısı olarak görülmektedir (R=0.228, R²=0.052, F=2.17). Çatışma çözme sürecinde problem çözme davranışına ilişkin toplam varyansın %5’i genel uyum özellikleri ile açıklanabilmektedir. Problem çözme davranışı üzerinde en fazla etkiye sahip olan değişken aile ilişkileridir. Model içinde yer alan aile ilişkileri değişkeninin $p<0.05$ düzeyinde anlamlı olduğu ($t=-2.71$), kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevroitik eğilimler, psikotik belirtiler, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler değişkenlerinin ise anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

YİBO öğrencilerinin çatışma çözmede “saldırganlık” davranışlarının Hacettepe Kişilik Envanteri “genel uyum” puanları tarafından yordanıp yordanmadığını tespit etmek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır ve elde edilen bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Genel Uyum Özelliklerinin Çatışma Çözmede Saldırganlık Davranışına Etkisine İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	Standart				
	B	Hata B	β	t	p
Sabit	17.35	3.63	-	4.76	0.000
Kendini Gerçekleştirme	-0.23	0.26	-0.05	-0.85	0.393
Duygusal Kararlılık	-0.39	0.23	-0.12	-1.69	0.091
Nevrotik Eğilimler	0.28	0.23	0.10	1.24	0.216
Psikotik Belirtiler	-0.08	0.23	-0.02	-0.35	0.727
Aile İlişkileri	-0.09	0.24	-0.02	-0.37	0.710
Sosyal İlişkiler	-0.02	0.24	-0.00	-0.08	0.933
Sosyal Normlar	0.27	0.27	0.06	1.03	0.304
Antisosyal Eğilimler	1.22	0.25	0.37	4.78	0.000*

R=0.367, R²=0.134
F (8, 316)=6.13, p=0.000*

* $p < 0.05$

Tablo 2 incelendiğinde genel uyum özellikleri (kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler, psikotik belirtiler, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler) çatışma çözmede problem çözme davranışının anlamlı bir yordayıcısı olarak görülmektedir (R=0.367, R²=0.134, F=6.13). Çatışma çözme sürecinde saldırganlık davranışına ilişkin toplam varyansın %13’ü genel uyum özellikleri (kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler, psikotik belirtiler, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler) ile açıklanabilmektedir. Saldırganlık davranışı üzerinde en fazla etkiye sahip olan değişken antisosyal eğilimlerdir. Model içinde yer alan antisosyal eğilimler değişkeninin $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı olduğu ($t = -4.78$), kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler, psikotik belirtiler, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler ve sosyal normlar değişkenlerinin ise anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonuçlarına göre YİBO öğrencilerinin genel uyum (kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler, psikotik belirtiler, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler) puanları, çatışma çözmede problem çözme davranışının anlamlı bir yordayıcısı olarak görülmektedir. Yani bu sonuçlara göre genel uyum özellikleri çatışma çözmede problem çözme davranışının yüzde beşlik kısmını açıklamaktadır. Problem çözme davranışı üzerinde en fazla etkiye sahip olan değişken aile ilişkileridir.

Saygılı (2000)’nin lise öğrencilerinin problem çözme becerileri ile uyum düzeylerini incelediği araştırmasında sosyal uyum (aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler) puanlarıyla problem çözme becerileri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Aile ilişkileri bireyin ailesi ile olan ilişkilerini yansıtır. Aile ilişkileri yüksek olan kişinin, anne babası ve kardeşleri ile dostça ve sağlıklı ilişkiler içinde olduğu, ailesini sevdiği, ailesi tarafından sevildiği ifade edilir. Aile ilişkileri yüksek olan bireyler kendi aile üyelerini, normal ölçüler içinde kendilerinden isteklerde bulunan, ancak belli düzeyde bağımsız olma hakkını kendilerine tanıyan kişiler olarak tanımlarlar. Zamanlarının çoğunu aileleriyle evde geçirirler ve birlikte etkinlik gösterirler (Özgüven, 1992). Bireylerin aile ilişkileri dikkate alındığında ilişkilerin

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

sağlıklı ve iyi oluşu, yaşamış oldukları çatışmaları çözüm sürecinde problem çözme davranışı göstermeleri ile ilişkilendirilebilir.

YİBO öğrencilerinin genel uyum (kendi gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler, psikotik belirtiler, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler) puanları çatışma çözüme saldırganlık davranışının anlamlı bir yordayıcısı olarak görülmektedir. Yani bu sonuçlara göre genel uyum özellikleri çatışma çözüme saldırganlık davranışının %13'lük kısmını açıklamaktadır. Saldırganlık davranışı üzerinde en fazla etkiye sahip olan değişken antisosyal eğilimlerdir.

Antisosyal eğilimli bireylerin, toplum kurallarına aykırı olmaları, suç sayılan davranışları gösterme eğilimleri olduğu dikkate alındığında yaşanan çatışmalara karşı gösterecekleri davranışların saldırganca olması da beklenen bir durumdur.

Sonuç olarak genel uyum özelliklerinin çatışma çözüme problem çözme ve saldırganlık davranışlarını açıkladığı tespit edilmiştir.

Kişilik özelliklerinin çatışma çözüme davranışlarına olan etkisinin anlaşılması YİBO öğrencilerinin duygusal gelişimlerinin yoğun ve karmaşık olduğu bu dönemde onları tanıyıp anlayarak çatışma çözüme davranışlarının geliştirilmesi ve uygulanması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- BAYMUR, F. B. (1972). *Genel psikoloji*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- BURGER, J. M. (2006). *Kişilik* (İ. D. E. Sarıoğlu, çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- ERKUŞ, A., & TABAK, A. (2009). Beş faktör kişilik özelliklerinin çalışanların çatışma yönetim tarzlarına etkisi: Savunma sanayinde bir araştırma. *Ankara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23 (2), 213-242.
- GEÇTAN, E. (2002). *İnsan olmak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2006). *Yeni insan ve insanlar* (10. baskı). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- KARASAR, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi* (12. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KORKUT, F. (2007). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- KORUKLU, N. (1998). *Arabuluculuk eğitiminin ilköğretim düzeyindeki bir grup öğrencinin çatışma çözme davranışlarına etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- KUZGUN, Y. (1972). Kendini gerçekleştirme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 10, 162-172.
- M.E.B. (2003). *İlköğretim kurumları yönetmeliği*. Resmi Gazete, sayı: 25212.
- MORGAN, C. T. (1998). *Psikolojiye giriş* (S. Karakaş ve diğerleri, çev.). Ankara: Meteksan Yayınları.
- ÖZGÜVEN, İ. E. (1992). *Hacettepe kişilik envanteri el kitabı*. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik ve Eğitim Merkezi Yayınları.
- ÖZTÜRK, M. O. & ULUŞAHİN, A. (2008). *Ruh sağlığı ve bozuklukları II*. Ankara: Nobel Tıp Yayınları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

-
- SAYGILI, H. (2000). *Problem çözme becerisi ile sosyal ve kişisel uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- SCHRUMHF, F., CRAWFORD, D., & BODİNE, R. (2007). *Okulda çatışma çözme ve akran arabuluculuk program rehberi* (F. G. Akbalık & B. D. Karaduman, çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- TAŞTAN, N. (2004). *Çatışma çözme ve akran arabuluculuğu eğitimi programlarının ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin çatışma çözme ve akran arabuluculuğu becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- TÜRNÜKLÜ, A. (2006). *Sınıf ve okul disiplinine çağdaş bir yaklaşım: Onarıcı disiplin*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- YAVUZER, H. (2003). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

